

Eesti Puuetega Inimeste Koda
epikoda@epikoda.ee

Teie 19.02.2025 nr 13/
Meie 17.04.2025 nr 4.2-3/499-2

Vastus täiendavale selgitustaotlusele puudega inimeste arvu osas

Täname täiendava pöördumise eest, milles tõstate esile oma murekohad seoses puude raskusastme tuvastamise, puudega inimeste arvu ning otsuste arusaadavusega. Kinnitan, et need teemad on olulised ka Sotsiaalministeeriumi jaoks.

Seetõttu on nii Sotsiaalministeeriumi kui ka Sotsiaalkindlustusameti algatusel toimunud lisaks kirjalikele vastustele EPIKojaga ka mitu ühist arutelu (nt 16.01.2025, 20.02.2025). Samuti toimus EPIKoja algatusel 08.04.2025 kohtumine töövõime hindamise ja puude raskusastme tuvastamise praktika osas. Sotsiaalministeeriumi poolt on planeerimisel ka jätkukohtumine EPIKoja võrgustikule (puudega inimeste statistika, laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamise eksperdiarvamuse koostamise juhend, abivahendite reform, rehabilitatsiooniteenuste reform, erihoolekande seis ja arengud).

Vastan allpool teie küsimustele nende esitamise järjekorras:

1. Üldised küsimused ja kommentaarid

Puude tuvastamise otsuste arusaadavuse teemal on varasemalt toimunud mitmeid kohtumisi EPIKoja ja Sotsiaalkindlustusametiga ning selle tulemusel on Sotsiaalkindlustusamet otsuseid parandanud. Edasisteks sammudeks palume teilt täpsustust:

- Kas tagasiside puudutab kõiki puude tuvastamise otsuseid või konkreetset vanusegruppi (lapsed, tööealised, vanaduspensioniealised)?
- Millised konkreetsete ettepanekud teil otsuste parandamise osas on?

Teie täpsem tagasiside võimaldab paremini kokku leppida edasised tegevused ning hinnata, mida, millal ja milliste ressurssidega oleks võimalik muuta.

Eksperdiarvamuse kättesaadavus

Tõdeme, et täna ei ole võimalik inimesel tutvuda puude tuvastamise otsuse aluseks oleva eksperdiarvamusega. Peame oluliseks, et selline võimalus tekiks, kuid selle rakendamine eeldab vajalikke IT-arendusi. Hetkel on see arendus planeeritud arendusportfelli, kuid kuulub nn back-log'i ehk pole veel realiseerimisjärgus. Tegevus on hetkel plaanitud teostada Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest ja on välja toodud toetuse andmise tingimuste tegevuskavas: *SKAIS2 RFK arendusprojekti etapp II – analüüsi käigus leitakse optimaalseim lahendus RFK-põhise hindamisinfo esitamiseks inimesele puude raskusastme tuvastamisel ja kättesaadavaks tegemiseks teiste teenuste jaoks. Seal hulgas kirjeldatakse elluviimiseks vajalikud arendustööd koos mahu hinnanguga.* Tegevus on plaanitud 2026. aastasse.

Tööealiste vanuserühm

Mõistame, et tööealistele suunatud otsuste põhjendused võivad jääda üldsõnaliseks. See tuleneb asjaolust, et ligikaudu 90% tööealiste puude tuvastamise aluseks on Töötukassa eksperdiarvamus.

Lähiaastatel on suund tööealiste puude tuvastamise ja töövõime hindamise ühendamisele. See tähendab, et tulevikus Sotsiaalkindlustusamet tööealiste puude raskusastet enam ei tuvastaks ning säiliks vaid töövõime hindamine. Seetõttu ei ole selles vanuserühmas kavas algtada täiendavaid arendusi, mis eeldaksid IT-lahendusi või suuremaid tööjõuressursse.

Selgitustaotluse esitamine

Kui inimene soovib lisaselgitusi oma otsuse osas, on võimalik esitada Sotsiaalkindlustusametile kirjalik selgitustaotlus. Selleks on järgmised võimalused:

- Sotsiaalkindlustusameti iseteenindusportaali kaudu;
- digitaalselt allkirjastatud e-kirjaga aadressile info@sotsiaalkindlustusamet.ee;
- paber kandjal allkirjastatud taotlus Sotsiaalkindlustusameti klienditeeninduses.

Kirjalik pöördumine on vajalik isiku tuvastamiseks, kuna selgituste andmise käigus võib osutuda vajalikuks tutvuda terviseandmetega.

Sotsiaalkindlustusameti klienditeenindus saab vajadusel nõustada ka selgitustaotluse koostamisel ja vaide esitamise protsessi osas. Telefoni teel saab selgitada puude raskusastme tuvastamise üldist protsessi, kuid konkreetseid terviseandmeid puudutavaid küsimusi saab käsitleda vaid kirjaliku nõusoleku alusel, mis lubab andmete töötlemist tervise infosüsteemis.

1.2. Peame oluliseks põhjalikumalt analüüsida, millistel asjaoludel on taotluste arv tööealiste ja vanaduspensioniealiste seas vähenenud ja teeme selleks koostööd Sotsiaalkindlustusametiga. Saame teid kursis hoida edasiste lahenduste ja konkreetsete tegevustega. Samuti näeme siin head võimalust koostööks EPIKojaga.

1.3. Vaideanalüüs 2024. aasta seisuga

2024. aastal esitati kokku 1883 vaiet, mis on võrreldes 2022. aastaga (2047 vaiet) vähenenud. Vaideprotsent on jäänud samasse suurusjärku – 2022. aastal moodustasid vaided 3,3% otsustest, 2024. aastal 3,6%.

Vaideotsustest:

- Rahuldatud: 321 vaiet (17,0%)
- Mitte rahuldatud: 1492 vaiet (79,2%)
- Jäeti menetlemata: 70 vaiet (nt tagasi võetud, esitatud valele asutusele)

Sotsiaalkindlustusamet on analüüsinud vaide esitamise põhjuseid. Kõige sagedasemad vaide esitamise põhjused on, et taotlejal erineb tervislikust seisundist tingituna erinevaid kaebusi. Ligikaudu 25% vaidetest on seotud sellega, et võrreldes varasema otsusega on muutunud puude raskusaste või liik.

Lapsed

- Vaiete arv: 254
- Rahuldatud: 12 (4,7%)
- Mitte rahuldatud: 236 (92,9%)
- Jäeti menetlemata: 6

2024. aastal oli laste vanusegrupis vaide esitamise põhjus 10%-l see, et varasemalt oli olnud puude raskusaste või puude liik, mis viimatisel otsusega muutus.

Tööealised

- Vaiete arv: 1087

- Rahuldatud: 175 (16,1%)
- Mitte rahuldatud: 858 (78,9%)
- Jäeti menetlemata: 54

2024. aastal oli tööealiste vanusegrupis vaide esitamise põhjus 23%-l see, et varasemalt oli olnud puude raskusaste või puude liik, mis viimase otsusega muutus.

Vanaduspensioniealised

- Vaiete arv: 542
- Rahuldatud: 134 (24,7%)
- Mitte rahuldatud: 398 (73,4%)
- Jäeti menetlemata: 9

2024. aastal oli vanaduspensioniealiste vanusegrupis vaide esitamise põhjus 36%-l see, et varasemalt oli olnud puude raskusaste või puude liik, mis viimase otsusega muutus.

2. Tähelepanekud juhtumite pinnal

Täname, et olete välja toonud konkreetseid tähelepanekud, mis on tekitanud küsimusi.

Tööealiste puhul, kes on esitanud ühistootluse puude tuvastamiseks ja töövõime hindamiseks, teeb Sotsiaalkindlustusamet ligikaudu 90% otsustest Töötukassa eksperdihinnangu alusel. Valdkonnad, võtmetegevused ja nende hindamine arvvaartustega on välja toodud [sotsiaalkaitseministri määruses nr 18](#).

Laste ja vanaduspensioniealiste osas on nimetatud määrus täiendamisel, et ka nende osas tuleks määrusest selgemalt välja valdkonnad, võtmetegevused ja nende hindamine arvvaartustega. Nii määruse muudatused kui ka Sotsiaalkindlustusameti hindamispraktika tuginevad 2024. aastal valminud juhendile laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamiseks.

Kuna teie poolt toodud näidete põhjal tekkinud küsimused – näiteks puude raskusastmete sisustamine ning hindamine seoses ravi, abivahendite ja teenustega – puudutavad detailsemalt hindamismetoodikat, teeme ettepaneku korraldada eraldi arutelu Sotsiaalkindlustusameti ja EPIKoja osalusel, kaasates ka ekspertarste. Kohtumiselt tulnud vastused teie küsimustele on võimalik memona kirja panna.

3. Puude raskusastme tuvastamisega seonduvad muud süsteemsed kitsakohad/küsimused

3.1. Otsuse põhjendamine puude raskusastme mittetuvastamise korral töövõime hindamise menetluse alusel

Sotsiaalkindlustusamet teeb suurema osa (umbes 90%) tööealiste puude raskusastme otsustest Töötukassa töövõime hindamise alusel koostatud eksperthinnangu põhjal.

Nõustume Riigikontrolli 2024. aasta auditi ja 2021–2022. aasta töövõime hindamise mõjuanalüüsiga ning leiame samuti, et tööealiste puude tuvastamise süsteem vajab muutmist. Meie eesmärk on korraldada süsteem ümber nii, et tulevikus hindaks tööealiste inimeste töövõimet ainult Töötukassa ning puude raskusastet tööealistele enam eraldi ei määrata. Kaasame selle muudatuse planeerimisse ka EPIKoja.

Kuna kogu tööealiste hindamise süsteem vajab põhjalikku muutmist, ei ole plaanis teha vahepealseid ajutisi muudatusi, mis nõuaksid lisatööjõudu või IT-arendusi.

Vaatasime üle lisatud näite tööealise inimese puude raskusastme tuvastamata jätmise otsusest. Meie hinnangul ei saa öelda, et otsus oleks põhjendamatult. Samas mõistame, et

inimese jaoks võib jääda segaseks, kuidas Töötukassa eksperdiarvamuse põhjal selline otsus kujunes. Võimaliku lahendusena pakume, et otsuses võiks selgemalt ja täpsemalt kirjeldada, kuidas Töötukassa eksperthinnangu põhjal puude tuvastamise otsuseni jõuti.

Palume tagasisidet, milline täiendus aitaks inimestel otsuseid paremini mõista. Selle põhjal saame hinnata, kas selline muudatus vajaks lisatööjõudu või IT-arendusi.

3.2. Puude raskusastme hindamise aluseks olevad asjaolud

Laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamist selgitab täpsemalt 2024. aastal koostatud juhend ekspertarstidele. See juhend avaldatakse peale Sotsiaalkindlustusametis kinnitamist ka Sotsiaalkindlustusameti kodulehel. Praeguseks on juhendit tutvustatud EPIKojale ning selle kohta on ilmunud artiklid ajakirjades [Sotsiaaltöö](#) ja [Eesti Arst](#).

Juhend ei muuda otseselt puude raskusastme tuvastamise praktikat, kuid aitab senisest paremini ekspertarstil hinnata terviseseisundist tulenevaid tegevusvõime piiranguid. Samad põhimõtted, mis juhendis kirjeldatud, on plaanis üle võtta ka [sotsiaalkaitseministri määrusesse nr 18](#). Määruse eelnõu on kavas saata kooskõlastamisele mai alguses. Määruse muudatuste eesmärk on suurendada selgust selles, milliseid valdkondi ja funktsioone hinnatakse ning kuidas nende piirangute ulatus seostub kõrvalabi, juhendamise ja järelevalve vajadusega, mille alusel kujuneb puude raskusastme otsus.

Elukeskkonna kohta saab Sotsiaalkindlustusamet infot peamiselt terviseandmete või taotleja esitatud dokumentide kaudu (näiteks kui taotleja lisab taotlusele kohaliku omavalitsuse juhtumiplaani).

Kehtiva rehabilitatsiooniplaaniga arvestatakse lastel, tööealiste ja vanaduspensioniealiste puhul arvestatakse rehabilitatsiooniplaani tegevuskavaga. Juhul kui inimene saab tööalast rehabilitatsiooni, siis selle kohta Sotsiaalkindlustusametil andmed puuduvad.

3.3. Ühistaotluse korral Sotsiaalkindlustusameti ekspertiisi tegemine ja puude arväärtuse korrigeerimine muude asjasse puutuvate andmete põhjal

Sotsiaalkindlustusamet teeb ise tööealise inimese puude tuvastamise ekspertiisi nende ühistaotluste puhul, kus on tegu töövõimet välistavate seisunditega. Sellisel juhul on puuduva töövõime otsus tehtud lihtsusatud korras ja Sotsiaalkindlustusamet peab tegema ise ekspertiisi, et tuvastada puude raskusaste ja liik.

Arväärtuse korrigeerimine toimub siis kui töövõime hindamise alusel kujunev tulemus on puude raskusastmete [sotsiaalkaitseministri määruses nr 18](#) toodud arväärtuste piiri peal, samuti juhtudel, kui uus hindamine on andnud varasemast oluliselt erineva tulemuse. Sellisel juhul kaasatakse hinnangu andmisesse ekspertarst, kes hindab, kas on põhjendatud arväärtuste korrigeerimine 0,5 punkti võrra.

3.4. Puude raskusastme tuvastamine erijuhtumina

Praegu märgitakse otsusele, kui otsuse tegemisel on erijuhtumit rakendatud. Kui aga erijuhtumit küll kaaluti, kuid lõpuks ei kohaldatud, siis seda otsusele ei märgita. Erijuhtumit kaalutakse ainult juhtudel, kui hinnatud valdkondades on mitmes kerged piirangud, mis raskendavad inimese toimetulekut koosmõjuna, kuid üheski nendest eraldi funktsiooni kõrvalekallet vähemalt keskmise raskusastmena ei ole.

Erijuhtumi hindamine on kavas kirjutada täpsemaks [sotsiaalkaitseministri määruse nr 18](#) muudatustega.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Hanna Vseviov
asekantsler

Kadri Mets
Kadri.Mets@sm.ee